Pl.ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004
153/2004 Sb.
N 15/32 SbNU 131
Odůvodnění odmítnutí dovolání z důvodu absenci právního významu

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

pléna Ústavního soudu ze dne 11. února 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ve věci návrhu nezletilých J. a P. B., zastoupených matkou M. B., na zrušení ustanovení § 243c odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (nález byl vyhlášen pod č. 153/2004 Sb.).

Ustanovení § 243c odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se zrušuje dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů.

Odůvodnění

Návrhem doručeným Ústavnímu soudu dne 2. 9. 2002 (sp. zn. IV. ÚS 582/02) se stěžovatelé - nezletilí J. B. a P. B., zastoupeni matkou M. B., právně zastoupeni JUDr. A. J., domáhají, aby Ústavní soud zrušil usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2002 č. j. 33 Odo 360/2002-127, rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 22. 1. 2002. č. j. 28 Co 11/2002-111 a rozsudek Okresního soudu v Příbrami ze dne 17. 10. 2001 č. j. 11 C 165/97-81.

Spolu s ústavní stížností podali stěžovatelé návrh na zrušení ustanovení § 243c odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění, (dále též "o. s. ř.").

Čtvrtý senát Ústavního soudu po konstatování, že uplatněním napadeného ustanovení nastala jedna ze skutečností, které jsou předmětem ústavní stížnosti, tj. že jsou splněny podmínky stanovené v § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon") řízení o ústavní stížnosti přerušil a návrh na zrušení § 243c odst. 2 o. s. ř. postoupil plénu Ústavního soudu.

Navrhovatelé považují ustanovení § 243c odst. 2 o. s. ř., umožňující Nejvyššímu soudu rozhodnutí o dovolání v něm specifikovaná vůbec neodůvodňovat, za rozporné s právem každého na spravedlivý proces, zejména pak s čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen " Úmluva"). Tato Úmluva je dle jejich názoru smlouvou podle čl. 10 Ústavy České republiky (dále jen "Ústava"), tudíž bezprostředně závazná a má přednost před zákonem. Na podporu svého názoru pak argumentují rozhodnutími Evropského soudu pro lidská práva, zejména upozorňují na rozsudek z 21. 1. 1999 ve věci García Ruiz v. Španělsko, který jasně říká, že "Podle ustálené judikatury soudu, odrážející princip související s řádným chodem spravedlnosti, soudní rozhodnutí musejí v dostatečné míře uvádět důvody, na nichž jsou založena.". Dále navrhovatelé připomínají, že rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu (viz Ruiz Torija a Hiro Balani proti Španělsku, 1994, Higginsová a další proti Francii, 1998). Konečně se pak odvolávají na závěry Evropského soudu pro lidská práva, že ačkoliv čl. 6 odst. 1 soudy zavazuje, aby svá rozhodnutí odůvodňovaly, tento závazek nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument (viz Van Hurk proti Nizozemí, 1994). Odvolací soud se tak při zamítnutí odvolání v principu může omezit na převzetí odůvodnění nižšího soudu (viz Helle proti Finsku, 1997).

Navrhovatelé jsou přesvědčeni, že v obou okruzích případů upravených napadeným ustanovením § 243c odst. 2 o. s. ř., kdy může Nejvyšší soud upustit od odůvodnění, se nejedná o pouhá procesní rozhodnutí ve věci (např. odmítnutí z důvodu opožděného podání či podání neoprávněnou osobou), ale dovolací soud si musí předběžně vyřešit otázku týkající se merita věci a dospět k závěru, že se nejedná o otázku zásadního právního významu, popř. že dovolání je zjevně bezdůvodné. Musí se tedy zabývat věcí z hlediska hmotného práva. Pokud pak je jedním z hlavních úkolů Nejvyššího soudu, aby svými výklady zákona v jednotlivých případech působil na sjednocování judikatury nižších soudů, pak tuto roli je třeba dle navrhovatelů naplnit, byť třeba jen stručným, ale zřetelným odkazem, např. na rozhodnutí Nejvyššího soudu v obdobné věci. Těžko však mluvit o naplnění této role v případě, kdy se dovolatelé ani nedozví, proč nejde o otázku zásadního právního významu, popř. proč je dovolání zjevně bezdůvodné. Navrhovatelé proto uzavírají, že umožňuje-li zákon soudu rozhodnutí vůbec neodůvodnit, ač Úmluva zakládá v čl. 6 odst. 1 právo každého účastníka soudního řízení na dostatečné uvedení důvodů, na nichž je rozhodnutí založeno, přímo tím porušuje právo na spravedlivý proces. Žádné odůvodnění nemůže být nikdy dostatečným odůvodněním.

Ve vyjádření, které Ústavní soud vyžádal podle § 69 zákona, uvedly obě komory Parlamentu České republiky následující:

Senát Parlamentu České republiky zejména uvedl, že nelze zaujmout kvalifikovaný názor k podanému návrhu bez vyjádření širších úvah o úkolech soudní moci, jakož i mezích daných jí ústavně garantovanými lidskými právy a svobodami. V důsledku nespokojenosti české společnosti s prací justice i nepříznivého nazírání na její výsledky ze strany Evropských společenství došlo v roce 2000 k jednomu z kroků ve směru k nápravě tohoto negativního společenského jevu, a to přijetím zákona č. 30/2000 Sb. Zákon ve svém celku představoval nejen výrazný zásah do úpravy českého civilního procesu, ale byl současně pojat a prezentován jako důležitý příspěvek k reformě českého soudnictví vůbec. Deklarovaným cílem zákona č. 30/2000 Sb. bylo mj. odstranění zbytečných průtahů z činnosti soudů. Na podkladě této skutečnosti lze i zpětně zobecnit snahu zákonodárce poskytnout soudům legální prostředky a svým způsobem je i donutit k takovému chování, které by vykazovalo všechny znaky "fair trial" ve vztahu ke stranám sporu. Za legislativní nástroj sledovaného záměru je možné považovat i inkorporaci napadeného § 243c odst. 2 do občanského soudního řádu, přičemž nelze pominout, že efekt je významný jak pro soud (odstranění nadbytečného formalismu), tak pro účastníky řízení (zkrácení délky procesu).

Podle Ústavy jsou soudy v demokratickém právním státě založeném na dělbě moci povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu subjektivním právům. Jestliže ústavodárce definoval Nejvyšší soud jako vrcholný orgán obecného soudnictví, přičemž mu zákonem "uložil" zajišťovat zákonnost a jednotu rozhodování, je zřejmé, že má-li Nejvyšší soud svému úkolu dostát, musí mít ke své činnosti i přiměřené zákonné prostředky. V rámci instančního postupu rozhodování ve věci je takovým prostředkem institut dovolání. Dovolání je z povahy věci přezkumným prostředkem mimořádným, který umožňuje plnit Nejvyššímu soudu shora uvedené úkoly, avšak jen za předpokladu, že nebude prostředkem bezbřehým, tj. jen dalším v řadě. Proto občanský soudní řád stanoví mj. řadu formálních i materiálních podmínek jeho přípustnosti [např. v § 237 odst. 1 písm. c) a obdobně i v § 238 a 238a občanského soudního řádu je materiální podmínkou přípustnosti závěr dovolacího soudu o tom, že věc sama je po právní stránce zásadního významu, a v § 243b odst. 1 občanského soudního řádu, že nejde o věc na první pohled nedůvodnou]. Z výše uvedeného tedy vyplývá závěr, že rozporované ustanovení § 243c odst. 2 občanského soudního řádu, které je ideově navázáno na posílení principu efektivity či hospodárnosti civilního procesu, je z legislativního pohledu ustanovením, které formálně provádí uvedenou zásadu do důsledku, spíše než "ustanovením primárně ochranným".

Podle názoru Senátu nelze navrhovatelům přisvědčit v tom, že by v důsledku aplikace § 243c odst. 2 o. s. ř. byla snížena jejich ústavně garantovaná ochrana práva na spravedlivý proces tím, že Nejvyšší soud v zákonem vymezených případech nepřípustnosti dovolání [nepřípustnost podle § 237 odst. 1 písm. c), obdobně i § 238 a 238a, totéž i § 243b odst. 1 o. s. ř.] může upustit od odůvodnění svého odmítavého rozhodnutí. Rozhodnutí učiněná podle § 243c odst. 2 o. s. ř., tj. taková, která v odůvodnění neobsahují detailní rozbor důvodů odmítnutí, sama o sobě ještě neznamenají, že záležitost nebyla řádně projednána a řádně zargumentována. Nejvyšší soud si v souladu se svými zákonem stanovenými úkoly a zákonem stanovenými prostředky učiní vždy předběžně závěr o tom, zda má věc, resp. rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam, a tudíž význam pro rozhodovací činnost soudů vůbec, a nejen toliko pro konkrétní případ (ostatně sám zákon v § 237 odst. 3 o. s. ř. "odůvodňuje", kdy se věc, resp. rozhodnutí odvolacího soudu nepovažuje po právní stránce za zásadní). Takové rozhodnutí je však konzumováno jeho dalším postupem. Podobným způsobem postupuje soud, i jde-li o dovolání sice přípustné, avšak zjevně bezdůvodné. Pokud Nejvyšší soud dospěje k názoru, že dovolání odmítne, aniž uvede odůvodnění, uvede v písemném vyhotovení usnesení, proč tak postupoval. Účastník řízení se v každém případě dozví důvod nepřípustnosti dovolání. K dané problematice lze jen doplnit, že Nejvyšší soud jako soud dovolací či z pohledu projednání věci pořadem práva soud mimořádný je zákonem o soudech a soudcích vázán i vnitřními kontrolními mechanismy proti možné nežádoucí názorové roztříštěnosti, a to např. rozhodováním ve velkých senátech kolegií.

Senát též připomněl, že navrhovatelé se dovolávají čl. 6 Úmluvy, citují však čl. 10 Ústavy v již neplatném znění. Prostřednictvím "nového" znění čl. 10 Ústavy se ve vztahu k mezinárodnímu právu Česká republika přihlásila k principu umírněného monismu s tzv. aplikační prioritou mezinárodních smluv, dojde-li k tomu, že mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než zákon. Z uvedeného důvodu lze namítat nepřípadnost použití právního základu shora citované Úmluvy pro návrh na zrušení příslušného ustanovení o. s. ř., neboť Listina základních práv a svobod (dále jen "Listina"), ve své hlavě páté zcela pokrývá problematiku práva na spravedlivý proces. V závěru svého vyjádření pak Senát uvedl, že při projednávání citované novely neměl pochybnosti o konformitě napadeného ustanovení o. s. ř. jak s ústavním pořádkem České republiky podle čl. 112 odst. 1 Ústavy, tak s tehdy expressis verbis ústavně uznanou kategorií mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách podle čl. 10 Ústavy.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém vyjádření připomněla nejprve, jak je čl. 6 odst. 1 Úmluvy interpretován, zejména v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Upozornila, že musí být (a jsou) respektovány zvláštnosti justice v jednotlivých smluvních státech, a nejsou tedy předepsány prostředky, kterými má být "právo na soud" realizováno, ani způsoby organizace soudnictví. Podle jejího názoru požadavkům čl. 6 odst. 1 Úmluvy odpovídají v našem vnitrostátním právu čl. 36 a 38 Listiny, přičemž v souladu s čl. 36 odst. 4 Listiny podrobnosti upravuje, mimo jiné, občanský soudní řád. Stěžovateli napadený § 243c odst. 2 byl do o. s. ř. včleněn zákonem č. 30/2000 Sb. Znění novely bylo přijato v souladu s čl. 10 Ústavy a se zřetelem na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, včetně judikatury Evropského soudu, která se k tomuto ustanovení vztahuje. Hlavním cílem bylo z činnosti soudů odstranit zbytečné průtahy (čl. 38 odst. 2 Listiny) tak, aby soudy rozhodovaly o právech a závazcích v přiměřené době (čl. 6 odst. 1 Úmluvy). V této souvislosti však sněmovna upozornila na skutečnost, že navrhovatelé uvádějí, že Úmluva je smlouvou podle čl. 10 Ústavy, tudíž "bezprostředně závazná a má přednost před zákonem". Citované znění čl. 10 Ústavy je však neplatné, neboť bylo novelizováno ústavním zákonem č. 395/2001 Sb. s účinností od 1. 6. 2002.

Sněmovna dále uvedla, že pokud dovolací soud podle § 243c odst. 2 dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí nemá po právní stránce zásadní význam, resp. dovolání není podle § 237 odst. 1 písm. c) nebo podle obdobného užití tohoto ustanovení v § 238 a

238a přípustné, pak takové dovolání odmítne. Protože příčina toho, proč bylo dovolání odmítnuto, je zjevná, nemusí usnesení o odmítnutí dovolání obsahovat odůvodnění; k odůvodnění usnesení dovolací soud přistoupí tehdy, je-li to potřebné pro sjednocení rozhodovací činnosti soudů. Ze stejných důvodů nemusí být odůvodňováno ani usnesení, kterým bylo dovolání odmítnuto podle § 243b odst. 1.

V závěru vyjádření se uvádí, že zákon byl schválen potřebnou většinou poslanců Poslanecké sněmovny dne 12. 1. 2000, byl podepsán příslušnými ústavními činiteli, a byl řádně vyhlášen. Za tohoto stavu věcí je Poslanecká sněmovna přesvědčena, že přijatý zákon je v souladu s Ústavou a naším právním řádem.

Ústavní soud dále požádal o stanovisko k podanému návrhu Ministerstvo spravedlnosti a Nejvyšší soud (§ 48 odst. 2 a § 49 odst. 1 zákona).

Ministerstvo spravedlnosti vyjádřilo názor, že napadené ustanovení představuje výjimku z obecné úpravy odůvodnění usnesení, jímž soud rozhoduje ve věci samé, ve smyslu § 169 odst. 4, resp. § 157 odst. 2 a 4 o. s. ř. Tato výjimka má své opodstatnění v tom, že v případě usnesení o odmítnutí dovolání podle § 243c odst. 2 o. s. ř. může mít odůvodnění takového usnesení pouze formální charakter. Soud by v odůvodnění v zásadě pouze zopakoval příslušná ustanovení zákona, která dávají pro odmítnutí dovolání zcela jednoznačná kritéria - buď se nejedná o rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, nebo je dovolání zjevně bezdůvodné. Přípustnost dovolání jako mimořádného opravného prostředku v případech podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. nebo jeho odmítnutí jako zjevně bezdůvodného podle § 243b odst. 1 o. s. ř. záleží na úvaze soudu. Tato úvaha je však velmi úzce ohraničena. Pokud napadené rozhodnutí odvolacího soudu je správné, v souladu s judikaturou a i jinak bezchybné, není ani dán dostatečný věcný podklad pro odůvodnění v rozsahu, jak jej předpokládá zejména § 157 odst. 2 o. s. ř.

Ministerstvo dále připomnělo, že dovolání je mimořádný opravný prostředek, který je přípustný, jen když to stanoví zákon (není založen na principu universality, jako je tomu u odvolání) a jeho smyslem je, kromě rozhodování jednotlivých věcí, působit na sjednocování judikatury. Dospěje-li dovolací soud k tomu, že dovolání není přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., protože napadené rozhodnutí nemá po právní stránce zásadní právní význam, nebo že dovolání je zjevně bezdůvodné ve smyslu § 243b odst. 1 o. s. ř., předpokládá to, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné a že ani z hlediska jeho odůvodnění nemá dovolací soud důvod cokoliv dodávat. To, že takové své usnesení o odmítnutí dovolání nezdůvodňuje, nemůže být v rozporu s právem na spravedlivý proces, protože případné odůvodňování usnesení dovolacího soudu by mohlo jen poukázat na správné závěry soudu odvolacího. Proto není procesně ekonomické takové usnesení vůbec zdůvodňovat, neboť spor vyřešil odvolací soud správně a odůvodnění dovolacího soudu nemůže být za této situace přínosné ani pro účastníky ani pro účely sjednocování judikatury. Z těchto důvodů je Ministerstvo spravedlnosti přesvědčeno, že obsah § 243c odst. 2 o. s. ř., který nevyžaduje od soudu odůvodnění jeho usnesení, nelze považovat za porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Nejvyšší soud se ve stanovisku ze dne 28. 3. 2003 odvolal zčásti na vyjádření, které podala v rámci řízení o ústavní stížnosti předsedkyně senátu, který rozhodoval o dovolání v konkrétní věci, ve kterém je zastáván názor, že napadené ustanovení o. s. ř. neodporuje právu účastníka na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Napadené ustanovení o. s. ř. o tom, že v určených případech se usnesení o odmítnutí dovoláni neodůvodňuje, bylo do občanského soudního řádu zakotveno v zájmu zrychlení a zkrácení dovolacího řízení u Nejvyššího soudu. Přitom je třeba vidět, že toto řízení je řízením o mimořádném opravném prostředku, takže nikterak nenarušuje princip dvouinstančnosti občanského soudního procesu (Nejvyšší soud je v tomto případě třetí instancí), přičemž Evropská unie, resp. většina jejích států za zcela postačující považuje dvě soudní instance. Nelze mít za to, že napadené ustanovení zasahuje do ústavního práva účastníka na spravedlivý proces, neboť naplňuje požadavek na urychlení a zhospodárnění soudního řízení v těch případech, kde zbytečným odůvodněním zatížená rozhodnutí o dovolání (víceméně bagatelní povahy) ubírají Nejvyššímu soudu kapacitu k sjednocování soudní praxe a k rozhodování o věcech zásadního významu. Argumentace stěžovatelů odvolávající se na konkrétní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva se vztahuje na odvolací soud, nikoli na soud dovolací.

Závěrem se ve stanovisku Nejvyššího soudu uvádí, že vyslovené názory jsou v souladu též s racionalizační tendencí v civilních soudních řízeních v Německu a dalších státech Evropské unie.

Po posouzení argumentů předložených navrhovateli a po zvážení výše uvedených vyjádření a stanovisek dospěl Ústavní soud k závěru o důvodnosti podaného návrhu. Přitom vycházel z následujících úvah.

Lze přisvědčit námitkám obou komor Parlamentu České republiky, jakož i Ministerstva spravedlnosti, že argumentace navrhovatelů pomíjí skutečnost, že s účinností od 1. 6. 2002 došlo vydáním ústavního zákona č. 395/2001 Sb. k zakotvení aplikační priority mezinárodních smluv v právním řádu České republiky, z čehož plyne nepřípadnost jejich poukazu na původní znění čl. 10 Ústavy. Stejně tak lze přisvědčit i Nejvyššímu soudu, že konkrétní judikáty Evropského soudu pro lidská práva, na které navrhovatelé poukazují, se týkají spíše požadavků kladených na odůvodnění rozhodnutí nalézacích či odvolacích soudů. Uvedená argumentační pochybení však sama o sobě nečiní podaný návrh nedůvodným.

Z vyjádření obou komor Parlamentu České republiky, jakož i z odborných stanovisek Ministerstva spravedlnosti a Nejvyššího soudu je zřejmé, že za hlavní cíl vložení napadeného ustanovení do o. s. ř. novelizací provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. je považováno odstranění zbytečných průtahů v činnosti soudů, zejména usnadnění pozice Nejvyššího soudu, tedy vyhovění požadavkům čl. 38 odst. 2 Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud jde o rozhodování soudů v přiměřené a rozumné době. Takový cíl je nepochybně legitimní, prostředky k jeho dosažení by se však neměly dostat do kolize s právem účastníka soudního

řízení na spravedlivé, rovné a libovůli vylučující zacházení.

Požadavky, které je třeba klást na rozhodování obecných soudů, vyjádřil Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí. Především uvedl, že nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu (čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 1 Ústavy) a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (nález sp. zn. III. ÚS 84/94, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 3, nález č. 34, str. 257). V nálezu sp. zn. III. ÚS 176/96 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 6, nález č. 89, str. 151) pak Ústavní soud vyslovil názor, že má-li být splněn jeden z účelů soudní jurisdikce, totiž požadavek "výchovy k zachování zákona... k úctě k právům spoluobčanů" (§ 1 občanského soudního řádu), je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine, odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují - jako neoddělitelná součást "stanoveného postupu" - ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí.

Pro posuzovanou věc je významný i nález sp. zn. III. ÚS 206/98 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 11, nález č. 80, str. 231 a násl.), ve kterém Ústavní soud uvedl, že součástí ústavního rámce nezávislosti soudů je jejich povinnost dbát rovnosti v právech plynoucí z čl. 1 Listiny. Rovnost v právech ve vztahu k obecným soudům zakládá tudíž, kromě jiného, právo na stejné rozhodování ve stejných věcech a zároveň vylučuje libovůli při aplikaci práva.

Na druhé straně však také Ústavní soud ve své judikatuře konstatoval, že právo na dovolání ústavně zaručeno není a tento mimořádný opravný prostředek, který zákon dává účastníkům civilního a trestního řízení k dispozici, jde tedy nad rámec ústavně zaručených procesních oprávnění (usnesení sp. zn. III. ÚS 298/02, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 26, usn. č. 18, str. 381).

Přesto, že z ústavního pořádku nevyplývá nárok na podání dovolání, resp. jiného, tzv. mimořádného opravného prostředku, považoval Ústavní soud za klíčové posouzení otázky, zda zákonodárcem zvolený postup dostatečně eliminuje případnou svévoli při aplikaci práva, což nepochybně patří ke znakům právního státu. Jinak řečeno, zda skutečnost, že určitý procesní institut jde nad rámec ústavních požadavků, je sama o sobě dostatečným důvodem pro závěr, že na odůvodnění rozhodnutí o takovém prostředku není nezbytné klást kritéria vyplývající z dosavadní judikatury Ústavního soudu, resp. že tato kritéria není nezbytné uplatňovat ani přiměřeně. Další otázkou, na kterou musel Ústavní soud odpovědět, pak bylo, zda omezení práva dovolatele dozvědět se (v určitých případech), z jakých důvodů Nejvyšší soud jeho návrh odmítl, je přiměřené sledovanému cíli, resp. zda vůbec tomuto cíli může posloužit.

Důvodová zpráva k ustanovení § 243c odst. 2 o. s. ř. uvádí, že poněvadž příčina, pro kterou Nejvyšší soud dovolání odmítá, je zjevná, není potřeba rozhodnutí odůvodňovat. Ve stejném duchu vyzněla i vyjádření obou komor Parlamentu České republiky a stanoviska Ministerstva spravedlnosti a Nejvyššího soudu. Podle přesvědčení Ústavního soudu je však tato argumentace nepřesvědčivá, neboť "zjevnost" příčiny je de facto vyjádřena pouze odkazem na text příslušného ustanovení o. s. ř., což je vlastně jakási argumentace v kruhu. Dovolatel se tedy nedoví, byť stručně, proč Nejvyšší soud otázku předloženou mu v dovolání, nepovažoval za otázku zásadního právního významu, resp. proč podané dovolání posoudil jako zjevně bezdůvodné. V tomto směru je tedy rozhodnutí Nejvyššího soudu nepřezkoumatelné, což by snad mohlo obstát v situaci, pokud by Nejvyšší soud byl skutečně posledním orgánem soudního typu, který se věcí mohl zabývat. S ohledem na postavení Ústavního soudu, jakož i Evropského soudu pro lidská práva však absence jakéhokoli odůvodnění znemožňuje posoudit, byť jen v hrubých rysech, důvody rozhodnutí a v případě předložení věci těmto orgánům stejně vyvolá povinnost Nejvyššího soudu své rozhodnutí (vlastně dodatečně) odůvodnit.

Ve smyslu judikatury Evropského soudu pro lidská práva je věcí každého státu, jak upraví soudní soustavu a vztahy mezi jejími jednotlivými stupni. Pokud by tzv. mimořádné opravné prostředky nebyly připuštěny vůbec, nepochybně by taková úprava z tohoto pohledu i z pohledu ústavněprávního obstála. Na druhé straně, jsou-li takové prostředky připuštěny, měla by v právním státě být jejich úprava v zásadě stejná pro všechny typy soudního řízení, resp. se odlišovat jen tehdy, jsou-li pro to rozumné důvody. Ze srovnání náležitostí, které musí obsahovat rozhodnutí o dovolání v civilním a trestním řízení, resp. náležitostí, které vyžaduje soudní řád správní u rozhodnutí o kasační stížnosti, však vyplývají podstatné rozdíly, jejichž racionalita Ústavnímu soudu není zřejmá.

Je-li odmítáno Nejvyšším soudem dovolání v trestním řízení, ukládá mu zákon, aby stručně uvedl důvod odmítnutí, s poukazem na okolnosti vztahující se k zákonnému důvodu odmítnutí (§ 265i odst. 2 tr. řádu). Komentář k trestnímu řádu pak hovoří o tom, že charakteristický znak - stručnost - nutně ovlivní to, jaký důvod vedl k odmítnutí dovolání. Obsáhlejší odůvodnění si vyžádají, uvádí se v komentáři, důvody uvedené v § 265i odst. 1 písm. b), c) a zejména f), tedy má-li být odpovězeno, proč určitá otázka není po právní stránce zásadního významu. Ze srovnání s požadavky na odůvodnění rozhodnutí o dovolání v civilním řízení tedy vyplývá, že o věci v zásadě stejné povahy může Nejvyšší soud rozhodnout z hlediska požadavků na odůvodnění svého rozhodnutí zcela odlišně. Z porovnání takto rozdílných požadavků na odůvodnění dovolacích rozhodnutí s požadavky na rozhodnutí

Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti vyplývá, že soudní řád správní v § 55 odst. 4 umožňuje neodůvodnit pouze usnesení, jímž se řízení nekončí a jímž se nikomu neukládá povinnost. Rozsudek bez odůvodnění tento zákon nezná (§ 54). Vzhledem k tomu, že podle ustanovení § 120 soudního řádu správního se i na řízení o kasační stížnosti použijí přiměřeně ustanovení části třetí hlavy I soudního řádu správního, lze uzavřít, že rozhodnutí o kasační stížnosti musí Nejvyšší správní soud odůvodnit vždy.

Z výše uvedeného je zřejmé, že v různých řízeních před soudy téhož státu, v situaci procesně ne-li shodné, pak velmi podobné (účastníkem řízení je usilováno o zrušení pravomocného soudního rozhodnutí z důvodu nesprávného právního hodnocení, resp. je žádáno, aby se nejvyšší orgán soustavy soudů vyslovil k otázce, kterou účastník řízení považuje za otázku zásadní a dosud neřešenou), nemůže být s účastníkem řízení zacházeno různě, aniž by byly zřejmé rozumné důvody pro takový postup.

Argument, že odmítnutí dovolání v občanském soudním řízení bez odůvodnění přispěje k rozhodování soudů v přiměřené době (což je cíl nepochybně legitimní), rovněž podle přesvědčení Ústavního soudu neobstojí. Omezení práva účastníka dovolacího řízení v civilních věcech dozvědět se důvod, proč Nejvyšší soud rozhodl tak, jak rozhodl, může deklarovanému cíli posloužit jen minimálně (pokud vůbec). Uvedení stručných důvodů, o které Nejvyšší soud své odmítavé rozhodnutí opřel (např. citací judikátů tohoto soudu, které věc řeší a pro jejichž změnu či odchýlení se od nich neshledal soud důvod), nemohou Nejvyšší soud zatížit významným způsobem, a tedy ani významně ovlivnit celkovou délku soudního řízení; omezení práv účastníka dovolacího řízení se tedy jeví být zjevně nepřiměřeným sledovanému cíli. V této souvislosti lze připomenout i názor vyjádřený v rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Delcourt (1970 A 11, § 25), podle něhož v demokratické společnosti zaujímá právo na řádný chod justice tak závažné místo, že je není možné obětovat vhodnosti. Spravedlnost nejen musí být vykonávána, ale rovněž musí být viditelné, že je vykonávána.

Z výše uvedených důvodů rozhodlo plénum Ústavního soudu o zrušení § 243c odst. 2 o. s. ř. pro jeho rozpor s principy právního státu (čl. 1 Ústavy), jakož i s principem rovnosti (čl. 1 Listiny), tak jak byly tyto principy Ústavním soudem interpretovány v jeho dosavadní judikatuře, přičemž neshledal důvody pro odložení vykonatelnosti tohoto svého rozhodnutí.